

ÎNVĂȚAREA ECONOMIEI PE PARCURSUL VIETII: REPERE TEORETICE

CZU: 374.7.01:33

DOI: 10.46727/c.17-11-2023.p212-217

Anastasia OLOIERU,

doctor, lector universitar,

Institutul de Cercetare, Inovare și Transfer Tehnologic
al Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

ORCID iD: 0000-0002-3661-6275

Rezumat. În articol sunt descrise argumentele învățării pe parcursul vieții a economiei. Deși *neuroștiințele ilustrează că creierul uman este dispus să învețe toată viața, se pare că învățarea economiei la vârsta adulta nu este chiar atât de simplă. De asemenea, în articol este descris Modelul de învățare al competenței, care arată stadiile psihologice implicate în procesul de tranziție de la incompetență la competență inconștientă. La final este argumentată necesitatea unei alfabetizări economice digitale.*

Cuvinte-cheie: economie, învățare pe parcursul vieții, teoriile învățării, competențe, alfabetizare economică.

Abstract. *The article describes the arguments for lifelong learning in economics. Although neuroscience illustrates that the human brain is willing to learn throughout life, it turns out that learning economics in adulthood is not so simple. Also described in the article is the Learning Model of Competence, which shows the psychological stages involved in the process of transition from incompetence to unconscious competence. Finally, is argued the need for a digital economic literacy.*

Keywords: economics, lifelong learning, learning theories, skills, economic literacy.

În societatea actuală mai există prejudecată că școala (universitatea) este locul în care învățăm, pe când viața este locul în care cunoaștem, ori adevărata învățare începe anume după finalizarea studiilor. De fapt, instituția de învățământ este locul care susține învățarea la toate vârstele, căci în practica educațională învață nu doar elevii și studenții ci și cadrele didactice, părinții, managerii, etc. Această idee este reliefată și în articolul 123 al Codului Educației al Republicii Moldova, conform căruia învățarea pe tot parcursul vieții cuprinde învățământul general, profesional-tehnic și superior, precum și formarea profesională continuă a adulților și include activitățile de învățare realizate de o persoană pe parcursul vieții, în scopul formării sau dezvoltării competențelor din perspectivă personală, civică, socială și profesională [2].

Întreaga noastră viață presupune un proces de educație continuă: învățăm în permanență, în fiecare moment, indiferent de circumstanțe, oriunde, ceva se adaugă la cunoștințele dobândite anterior. Toți oamenii sunt învățaței, indiferent de ocupația pe care o au, locul și modul în care trăiesc [6, p. 111].

Deși există multiple confuzii terminologice dintre învățarea pe parcursul vieții, educația adulților și educația permanentă, unele surse indicând asupra faptului că educația permanentă este parte componentă a învățării pe parcursul vieții, în contextul tematicii articolului, vom utiliza aceste sintagme cu același sens.

Educația permanentă s-a transformat paralel cu trecerea economiei de la sistemul centralizat la relațiile economice de piață. Dacă în trecut, absolvirea unei facultăți și angajarea în câmpul muncii asigura un venit stabil, statut social, servicii sociale de calitate, etc. Actualmente, apare problema uzurii cunoștințelor, informațiilor și metodelor pe care le deținem. Potrivit teoriei capitalului uman, stocul de cunoștințe pe care le posedă individul se depreciază în timp, de aceea de o mare importanță este investiția în învățarea pe parcursul vieții, dar și mai important este să înveți ce să faci cu ceea ce ai învățat.

Printre argumentele în favoarea educației permanente, elaborate de Brett și Kate McKay [Apud 6] se numără:

- Îmbunătățirea abilităților de comunicare;
- *Dezvoltarea abilităților de leadership;*
- *Menținerea sănătății creierului;*
- *Majorarea venitului; etc.*

Acest ultim argument, evident că se referă la formarea unei culturi economice la studenții pedagogi. Practica demonstrează că acele persoane care ignoră aspectele economice ale vieții ori renunță la învățarea permanentă a economiei nu reușesc să-și majoreze veniturile, deoarece se concentrează pe problemele financiare, nu cunosc legile economice și nu își formează o mentalitate a abundenței. Faptul că ești competent într-un anumit domeniu, nu înseamnă că ești competent și în acumularea averii [3, p.231], de aceea considerăm că învățarea pe parcursul vieții a economiei este o investiție profitabilă pe care poate să o facă un adult în vederea dezvoltării sale personale și profesionale. În continuare vom încerca să venim cu unele repere cu privire la învățarea pe parcursul vieții a economiei, care vor fi un imbold pentru studierea/cercetarea acestui domeniu, indiferent de vârstă.

Multe persoane au o atitudine negativă față de economie fiindcă o consideră complicată și de neînțeles. Etimologia cuvântului economie, care în traducere din limba greacă semnifică ”gestiunea casei” demonstrează contrariul. Încă din Antichitate, economia presupunea deținerea unui set de cunoștințe și abilități despre organizarea unei gospodării. Prin urmare, un student-pedagog, novice în studiul economiei, cunoaște mult mai multe despre economie decât își dă seamă. Teoriile asociative și statice ale învățării conturează faptul că învățarea este procesul care permite individului să anticipeze apariția unui eveniment în urma existenței altuia. Adică permite anticiparea a ceea ce se va întâmpla pe baza experienței anterioare [4, p. 21]. Astfel, fiecare adult, având experiențe legate de bani, obișnuințe de consum, economisire, bănci, venituri,

impozite și taxe, etc. are un anumit comportament, mod de viață datorat experiențelor economice anterioare.

Totodată, datorită plasticității neuronale, creierul uman poate construi noi căi neuronale, obiceiuri de gândire și acțiuni pe tot parcursul vieții. Neuroștiințele argumentează că creierul nostru se schimbă, se transformă la nivelul rețelelor neuronale, se reorganizează în funcție de stimulii care sunt recepționați [5, p. 181].

Prin urmare este uimitor să constatăm că creierul uman este într-o continuă schimbare. Diferite zone ale creierului, inclusiv lobii: frontal, temporal, occipital, parietal, îndeplinesc diferite sarcini cu privire la învățare și utilizarea informațiilor noi.

Chiar dacă creierul este dispus să învețe toată viața, învățarea economiei la vârsta adultă nu este chiar atât de simplă. Scriitoarea și jurnalista Annie Murphy Paul menționează că învățarea nu este simpla mutare a informațiilor dintr-un manual în creierul nostru, căci experiența învățării la vârsta adultă demonstrează că putem citi, memora, exersa, asculta, etc., iar informația oricum să nu se lipească de noi. Mai exact, creierul are propriul set de reguli în funcție de care învață cel mai bine [Apud 6 p. 146]. Pentru a examina și explica toate elementele care facilitează sau dimpotrivă blochează procesul învățării economiei, în literatura de specialitate au fost fundamentate o serie de teorii și modele ale învățării, printre care:

- Teoriile învățării prin condiționare (Pavlov, Thondike, Guthrie, Skinner, etc.)
- Teoriile cognitive și teoriile câmpului (Lewin, Tolman, Kohler, Bruner, etc.)
- Teorii și modele constructiviste ale învățării (Anderson, Vîgotski, Piaget, etc.)
- Teoriile cognitiv-sociale ale învățării (Bandura, Mischel, etc.)
- Teorii și modele umaniste (Rogers, Maslow, etc.) [1].

Concluzia cercetătorilor este faptul că pentru o învățare eficientă este nevoie de a combina diverse teorii și modele ale învățării. Astfel, având la bază teoriile cognitive, în special Taxonomia lui Bloom, este oportun să menționăm și despre cele trei niveluri ale învățării economiei: cunoaștere, aplicare și integrare, elucidate și în Standardul Internațional de Clasificare în Educație (ISCED), aprobat de UNESCO, care reprezintă un sistem de „scară în trepte” utilizat în proiectarea și realizarea activităților de formare-evaluare a competențelor-cheie [1, p. 54]. Aceste trei niveluri cognitive pot servi în calitate de referințe ale schimbărilor prin care trece o persoană care învață economia la vârsta adultă. În continuare prezentăm succint un set de competențe pentru evaluarea și autoevaluarea nivelului culturii economice:

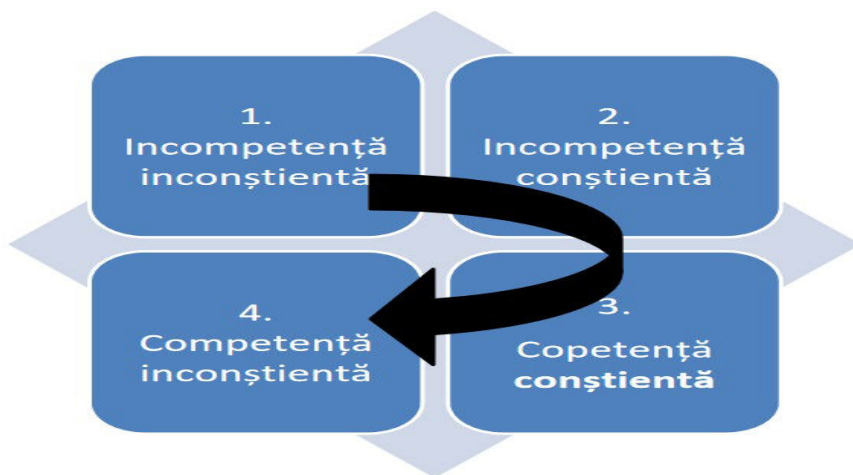
- *Competențe la nivel de cunoaștere* reflectă înțelegerea faptelor, ideilor, fenomenelor și legilor economice și presupun:

- Explicarea și utilizarea noțiunilor economice și antreprenoriale în comunicarea cotidiană;
- Cunoașterea componentelor culturii economice;
- Recunoașterea și înțelegerea rolurilor economice de consumator, producător, antreprenor, angajat, contribuabil, etc.
- Cunoașterea surselor de venituri și cheltuieli ale unei persoane/familii;
- Identificare în contextul deciziilor economice, beneficiile și costurilor personale și familiale;
- Competențe la nivel de aplicare, subînțeleg aplicarea cunoștințelor economice dobândite, schimbarea modului de gândire, deprinderea de noi abilități economice și se referă la:
  - Valorificarea cunoștințelor economice pentru a-și organiza și întreține familia;
  - Competențe de a stabili prioritățile valorice în cadrul educării unui comportament economic rațional;
  - Înțelegerea și utilizarea modelelor de funcționare a societății și de schimbare socială;
  - Aplicarea unor strategii de economisire și investiție pe termen lung;
- Competențe la nivel de integrare, presupun crearea unor conexiuni dintre subiectele economice învățate și alte subiecte; capacitatea de a folosi aceste informații în viața cotidiană; aprofundarea în domeniul economic; trecerea la învățarea conștientă și intenționată și se referă la:
  - Luarea unor decizii adecvate în contextul mobilității condițiilor sociale și profesionale;
  - Aplicare a cunoștințelor economice pentru soluționarea problemelor familiale.
  - Analiza contextului și cauzelor diferitor fenomene economice, precum și impactul acestora asupra bugetului personal/familial;
  - Competențe de a promova și forma cultura economică în cadrul vieții familiale, etc.

Evident că aceste competențe economice nu se formează deodată. Învățarea presupune nu doar dezvoltarea cunoașterii, a inteligenței, ci și schimbarea strategiilor de gândire, a înțelegerii emoționale, dezvoltarea abilităților necesare pentru folosirea acestor strategii [6, p.149].

Este foarte important ca în acest proces permanent al învățării economiei să devenim persoane care învață în mod intenționat și conștient. Aceste persoane preiau inițiativa, își identifică nevoile de învățare, își formulează explicit obiectivele, identifică resursele necesare, implementează strategii, își evaluează rezultatele [Ibidem] și nu în ultimul rând sunt foarte motivate. Aceste persoane își recunosc lacunele în cunoașterea economiei și se implică activ în propriul proces de învățare, cu scopul de a le înlătura. Modelul de învățare al competenței, cunoscut în literatura de specialitate și ca teoria *Gordon Training*

reprezintă stadiile psihologice implicate în procesul de tranziție de la incompetență la competență inconștientă.

Figura 1. Cele patru stadii ale competenței (Gordon Trening)

Cele patru niveluri ale competenței includ:

- 1. Incompetența inconștientă.** Persoanele nu înțeleg, nu cunosc cum să facă ceva și nici nu recunosc acest deficit. Pentru a trece la următorul nivel, adulții trebuie să-și recunoască propria incompetență. Durata de timp pe care o petrece cineva în această etapă depinde de forța imboldului de a învăța.
- 2. Incompetența conștientă.** Acest nivel începe cu recunoașterea unui deficit, unei lacune în cunoaștere, precum și a valorii noii aptitudini în a acoperi acest deficit. Comiterea de greșeli poate fi parte integrantă a procesului de învățare în acest stadiu.
- 3. Competența conștientă.** Persoana înțelege sau știe cum să facă ceva. Cu toate acestea, poate da dovadă a acestei aptitudini sau cunoștințe doar cu un efort de concentrare. Stadiul poate fi împărțit în mai multe sub-etape, și există o implicare conștientă la punerea în aplicare a noii abilități.
- 4. Competența inconștientă.** Individul a exersat practic atât de mult o abilitate încât i-a devenit un reflex și o poate realiza cu ușurință. Ca urmare, aptitudinea poate fi exercitată în timp ce execută și alte sarcini. Individul poate fi capabil să-i învețe pe alții, în funcție de cum și când a învățat [7].

Spre deosebire de elevi, la adulți există problema trecerii de la primul nivel la al doilea, căci unei persoane cu experiență de viață și de muncă îi este greu să recunoască că nu cunoaște unele aspecte teoretice și practice din economie. Astfel, datorită măiestriei cadrelor didactice, metodelor activ-parti-

cupative, etc., sunt identificate nevoile educaționale ale adulților, sunt stabilite obiectivele instruirii și este realizat un demers didactic eficient. O altă problemă a trecerii de la primul nivel al competenței la al doilea este motivația adulților pentru învățarea permanentă a economiei. În calitate de argument, vom aminti că trăim în era tehnologiilor informaționale, în care ocupă tot mai mult teren noțiuni precum blockchain, inteligența artificială, comerțul electronic, etc. [5, p. 269]. Toate acestea au produs și vor produce în continuare schimbări majore în modul de a trăi, a munci, a învăța al oamenilor etc.

Astfel concluzionăm că actualmente oamenii au nevoie nu doar alfabetizare digitală, ci mai cu seamă de o alfabetizare economică digitală, adică de cunoștințe specifice de literație în domeniul economic și financiar. Astfel, recomandăm tuturor adulților să se implice activ în învățarea economiei pe parcursul vieții, iar dacă nu pot fi autodidacți în acest demers, să caute un mentor!

Bibliografie:

1. BÂLICI V., HADÂRCĂ M. Paradigma de reconfigurare a procesului de învățare. Chișinău, 2021. 261 p. ISBN: 978-9975-48-193-9.
2. *Codul Educației al Republicii Moldova*. Publicat la 24.10.2014 în Monitorul Oficial №319- 324, intrat în vigoare la 29.11.2014
3. NICOLIȚĂ A. Ghidul portofelului fericit. București: Smart Publishing, 2018. 323 p. ISBN: 978-606-8956-38-1
4. ROSAS SANTOS J. Psihologia învățării. București: Litera, 2022. 143 p. ISBN:978-606-33-8885-9.
5. SAVA S., PALOȘ R., Educația adulților. Bazele teoretice și repere practice. Iași: Polirom, 2019. 467 p. ISBN:978-973-46-3330-2
6. STOVLL J. Arta învățării și a dezvoltării personale. București: Amaltea, 2020. 158 p. ISBN: 978-973-162-211-8
7. Wikipedia- enciclopedie liberă. Cele patru etape ale competenței. [citat 1.09.2023]. Disponibil: https://ro.wikipedia.org/wiki/Cele_patre_etape_ale_competen%C8%9Bei